

Posudek oponenta disertační práce

Mgr. Michaely Langové

**“ Otázky struktury osídlení severovýchodní části středních Čech ve starší době
bronzové na příkladu opevněné lokality Brandýs nad Labem-Vrábí ”**

předkládané v roce 2019 na Ústavu pro archeologii FF UK Praha

Epocha starší doby bronzové patří ve středních Čechách k nejlépe poznaným úsekům pravěku, přesto je stav jejího poznání dosud značně nerovnoměrný. Tento nepoměr vynikne zejména ve srovnání mezi znalostí pohřebních areálů na jedné straně a sídlišť na straně druhé. Přestože se stav poznání dlouhou dobu opomíjených sídlištních památek starší doby bronzové postupně zlepšuje, je současná archeologie tomuto tématu stále mnoho dlužna. Z tohoto důvodu lze zvolené téma předložené disertační práce Michaely Langové považovat za vhodné, reagující na aktuální potřeby oboru. Vybraná lokalita v Brandýse nad Labem je navíc využitelná pro studium celé řady důležitých otázek, jakými jsou opevněná sídliště, vztah sídelních a pohřebních areálů, chronologický vývoj v rámci starší doby bronzové, dálkové kontakty aj.

Předložená disertační práce Michaely Langové, navazující na autorčiny předchozí absolventské práce, má jasnou a přehlednou strukturu, kterou lze v zásadě rozdělit do dvou nestejně velkých částí – na část věnovanou opevněné lokalitě v Brandýse nad Labem (kapitola 3) a na část zaměřenou na vyhodnocení celkové sídlení struktury sledované oblasti (kapitola 4). Tuto koncepci lze bez problémů akceptovat, stejně jako další doplňkové pasáže předložené práce. Samostatně jsou pak zařazeny obsáhlé přílohy.

Již v úvodu své práce shrnuje autorka dosud neuspokojivý stav výzkumu a především zpracování a publikace únětických sídlišť, čímž navazuje na dřívější závěry I. Pleinerové, I. Háskova či P. Čecha. V úvodní kapitole M. Langová rovněž nastiňuje v předložené práci aplikované periodizační schéma – s jejím přístupem, odmítajícím koncepci V. Mouchy a akceptujícím současné střeoevropské pojetí, souhlasím. Následuje pak definice hlavních řešených otázek. V práci naopak postrádám podrobnější metodologickou kapitolu, která by nastínila všechny aplikované postupy při zpracování a vyhodnocení výše stanovených badatelských otázek. Dílčí metodologické kapitoly jsou však uvedeny na příslušných místech v dalším textu, což je dle mého názoru dostatečné.

Po poměrně obsáhlé kapitole věnované přírodním podmínkám blízkého okolí sídliště i celého sledovaného regionu následuje zevrubná charakteristika ústřední lokality v Brandýse nad Labem. Na téměř 70 stranách popisuje autorka podrobně všechny sídlištní objekty, řezy příkopem i hroby a jejich inventář, včetně základních antropologických informací. Musím na tomto místě ocenit velké úsilí a preciznost autorky, a to jak při sestavování katalogu objektů, tak i jejich podrobné plánové, obrazové a fotografické dokumentace.

Významné místo v předložené disertační práci Michaely Langové zaujímá rozbor movitých artefaktů. Jedná se přitom o rozsáhlý soubor, čítající jen u keramiky více než 17 500 jedinců.

Přestože má práce s převážně zlomkovitým sídlištním materiálem svá četná úskalí, byla si jich autorka vědoma a podle mého názoru se jí podařilo získat z dostupných dat maximum informací. M. Langová aplikovala podrobný typologický rozbor tvarů keramických nádob i jejich částí, v jednotlivých pasážích pak uvádí i četné analogie, dokládající dobrou autorčinu znalost české i obecněji středoevropské literatury. Vysoce hodnotím i pečlivě provedené kresebné a fotografické tabulky a obrázky, podávající dostatečný přehled tvarové i výzdobné škály analyzované keramiky. U vyčleněných tvarů nádob si pouze nejsem jist objektivním odlišením "zásobniček" (obr. 9), "zásobnic" (obr. 10) a "hrnců" (obr. 11). M. Langová na tato úskalí ovšem sama v textu poukazuje, stejně jako na problém v odlišení dalších mnohdy velmi podobných tvarů (např. hrnce/amfory či džbány/koflíky).

V dalších pasážích se autorka věnuje dílčím aspektům keramických nádob. Uvedené selekci však zcela nerozumím – např. pro je pozornost věnována jen určitým typům okrajů („ztluštělé“) a nikoliv dalším? Podle mého názoru měl být tento výběr okomentován. Osobně bych rovněž volil odlišné uspořádání subkapitol, a to s hierarchizovanou strukturou – tzn. ve vytvoření hlavních kapitol "tvarosloví", "části nádob", "výzdoba" a "technologické aspekty keramických nádob" a v jejich rámci pak dílčích subkapitol. Celkově ovšem považuji vyhodnocení početných keramických nálezů z Brandýsa n. L. za zdařilé, odrážející bohaté autorčiny zkušenosti se zpracováním obdobných souborů i z dalších lokalit, zejména z Mikulovic. To jí také umožnilo zajímavé srovnání keramických tvarů ze sídlištního a pohřebního prostředí (obr. 17-18). Bez problémů lze přitom akceptovat hypotézu M. Langové, že nálezy z Brandýsa reprezentují typické únětické prostředí, ovšem ovlivňované sousedními kulturními skupinami (zejména věteřovským, snad i časně mohylovým).

V následujících kapitolách věnuje autorka pozornost artefaktům z dalších materiálů. K těmto kapitolám nemám výhrady, přináší četná zajímavá zjištění, a to i ve srovnání s dalšími soudobými soubory. Tak např. u poměrně početně zastoupení kamenné štípané industrie zaujme nízká variabilita použitých surovin. V pasáži věnované artefaktům poznamenaným přepálením by ovšem bylo vhodné zmínit, jestli bylo analyzováno (např. pomocí magnetické susceptibility) i přepálení stěn objektů, obsahujících tyto přepálené artefakty, a případně jestli byly identifikovány i objekty primárně prošlé žářem. Uvedené analýzy by přitom mohly napomoci k řešení otázky lokalizace a rozsahu případného požáru na lokalitě.

Výhrady nemám ani k dalším kapitolám předložené práce. V nich se autorka věnuje rozboru sídlištních i pohřebních objektů, a přitom opět přináší početné soudobé analogie z českého prostředí i z širší střední Evropy. Cenné je rovněž shrnutí dosudních znalostí o opevněných lokalitách starší doby bronzové v Čechách i v jejich sousedství. Zaujalo mne i srovnání lokality v Brandýse s opevněným sídlištěm ve slovenských Vráblích (obr. 21).

Velmi cenné jsou poznatky k datování lokality v Brandýse, které kromě rozboru artefaktů umožnilo celkem 13 získaných radiokarbonových dat, pocházejících jak ze sídlištních objektů, tak i ze starounětického pohřebiště a z poněkud mladší mohyly. K upřesnění datace některých objektů použila autorka modelování v programu OxCal 4.3. a křivky IntCal 13. To

jí pak umožnilo rozvinout zajímavou diskusi o chronologickém vývoji lokality a srovnání relativního a absolutního datování (s. 202-203).

Druhou část předložené práce zaujímá analýza sídelní struktury starší doby bronzové v severovýchodní části středních Čech. Její nedílnou součástí je podrobný katalog lokalit a nálezů sledovaného období z okresů Praha-východ, Mělník a Mladá Boleslav. Přestože nejsem znalec těchto regionů, oceňuji velmi pečlivé a podrobné sepsání (snad) všech relevantních informací o nálezech a lokalitách z uvedené oblasti, které autorce umožnilo provedení spolehlivých prostorových analýz. Mimo tradiční sledování sídlištních a pohřebních památek a depotů se autorka zaměřila také na další významné fenomény této epochy, a to na nálezy jantaru a zlata. Opomenuty nezůstaly ani rekonstrukce možného průběhu dálkových komunikací.

Výsledkem provedených analýz je zjištění významného postavení opevněné lokality v Brandýse nad Labem v tehdejší sídelní struktuře. Její pozice na okraji intenzivně a kontinuálně osídlené středočeské oblasti z jedné strany a až v mladším úseku sledované epochy trvale osídleného Mladoboleslavska ze strany druhé jí zároveň předurčovala k roli uzlového bodu na dálkových komunikacích.

Z formálního hlediska hodnotím práci M. Langové velmi pozitivně. V textu jsem nezaznamenal žádná vážnější gramatická pochybení a jen velmi málo jiných formálních nedostatků (z nečetných výjimek viz např. na s. 162 "... dnes máme k dispozici, podobně jako např. u keramiky, k dispozici..."). Všechny obrazové přílohy a grafické výstupy jsou provedeny velice kvalitně.

Celkově mohu konstatovat, že předložená disertační práce M. Langové přináší velké množství nových poznatků. Autorka všechna fakta řádně zdokumentovala, utřídila, kriticky vyhodnotila a zasadila do širších kontextů. Prokázala tak nejen schopnost poctivé vědecké práce, ale i kritického přístupu.

Předložená práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji **doporučuji** k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako **prospěla**. Zároveň se přimlouvám za její brzké a kompletní vypublicování.

V Českých Budějovicích dne 28. 4. 2019

Doc. Mgr. Ondřej Chvojka, Ph.D.